

ระบบการศึกษา...ขุมพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเวียดนาม

การพัฒนาการศึกษาเป็นประเด็นที่รัฐบาลเวียดนามให้ความสนใจมาโดยตลอดในฐานะเครื่องมือที่สำคัญในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ อันจะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของเวียดนามให้เติบโตและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ดังเห็นได้จากโครงการของภาครัฐในระยะเวลาแรก ๆ หลังจากเวียดนามได้รับอิสรภาพในการปกครองตนเองจากฝรั่งเศสเมื่อปี 2488 ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่เน้นการเพิ่มสัดส่วนประชากรที่รู้หนังสือ ส่งผลให้ปัจจุบันอัตราการรู้หนังสือโดยเฉลี่ยของชาวเวียดนามอยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 90 เทียบกับร้อยละ 10 ในปี 2488 นอกจากนี้ ภาครัฐยังลงทุนด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2548 ใช้จ่ายของภาครัฐด้านการศึกษาคิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 5 ของ GDP หรือร้อยละ 18 ของงบประมาณทั้งหมดของประเทศ และจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 ในปี 2553 โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับการศึกษาของเวียดนามให้ได้มาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

การพัฒนาการศึกษาของเวียดนาม

นับตั้งแต่เวียดนามประกาศนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจโด เหมย (Doi Moi) เมื่อปี 2529 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ในระบบเศรษฐกิจและสังคมของเวียดนาม ทำให้รัฐบาลเวียดนามตระหนักถึงความจำเป็นในการเร่งปฏิรูประบบการศึกษาให้สอดคล้องและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของเวียดนาม ซึ่งมีแนวโน้มต้องการแรงงานที่ผ่านการอบรมจากระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ จึงเน้นการปฏิรูปที่เกื้อหนุนต่อระบบเศรษฐกิจเสรี ซึ่งครอบคลุมถึงการกำหนดระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษา การเพิ่มจำนวนประชากรที่รู้หนังสือ การยกระดับการศึกษา โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาให้มีความหลากหลายมากขึ้น และขยายโอกาสให้แก่ชาวเวียดนามทุกคนที่ต้องการเรียนหรือฝึกอบรมเพิ่มเติม พร้อมทั้งขยายความร่วมมือทางการศึกษาในระดับนานาชาติ นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการศึกษาอีกด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า เวียดนามประสบความสำเร็จในการยกระดับการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ซึ่งรัฐบาลเวียดนามได้ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2542 กำหนดให้เด็กอายุ 6-14 ปี ต้องเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 โดยรัฐบาลเวียดนามเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ ซึ่งนับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวเวียดนามสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายและทั่วถึงขึ้น ทั้งนี้ ภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน คือ ภาษาเวียดนาม ซึ่งเป็นภาษาราชการ อย่างไรก็ตาม ชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ มีสิทธิ์เรียนโดยใช้ภาษาของตนได้เช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของเวียดนามในช่วงที่ผ่านมา ทำให้สถานการณ์ด้านการศึกษา มีความก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญ ดังเห็นได้จากสัดส่วนจำนวนประชากรเวียดนามที่เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 86 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 91 ในปี 2546 ขณะที่อัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 78 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 88 ในปี 2546 เนื่องจากประชาชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น

และสถานศึกษาทั่วประเทศมีจำนวนมากขึ้น ตลอดจนระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นในโรงเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้นเป็นลำดับ

ระบบการศึกษาของเวียดนามในปัจจุบัน

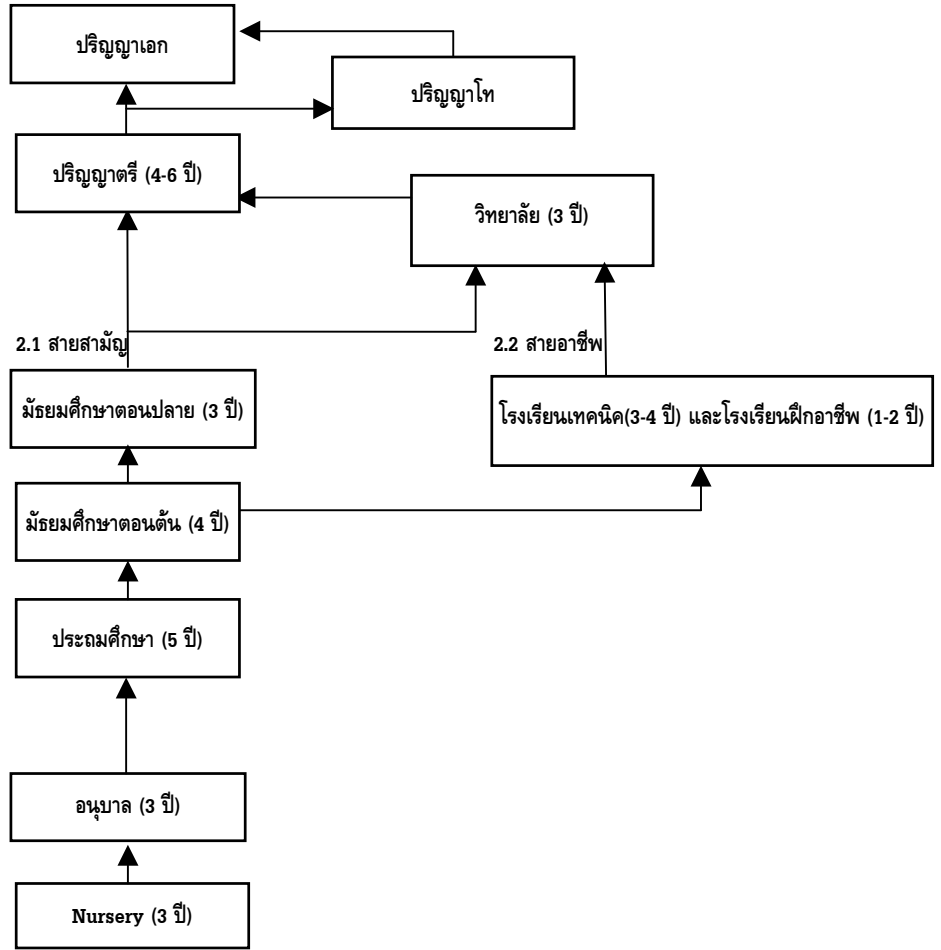
กระทรวงการศึกษาและการฝึกอบรม (Ministry of Education and Training of Vietnam : MOET) ของเวียดนาม เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลการศึกษาทุกระดับในเวียดนาม ครอบคลุมทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน

ในปีการศึกษา 2547/2548 เวียดนามมีโรงเรียนสังกัดสายสามัญทั้งสิ้น 26,817 โรงเรียนทั่วประเทศ มีชาวเวียดนามที่เข้าศึกษาในสายดังกล่าวจำนวน 17.1 ล้านคน แบ่งเป็นระดับประถมศึกษา 7.7 ล้านคน มัธยมศึกษาตอนต้น 6.6 ล้านคน และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2.8 ล้านคน ซึ่งแม้ว่าอัตราการศึกษาต่อในระดับมัธยมปลายยังอยู่ในระดับต่ำ แต่คาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต

สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น ในปีการศึกษา 2547/2548 เวียดนามมีมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น 93 แห่ง วิทยาลัย 137 แห่งทั่วประเทศ มีอาจารย์ผู้สอน 47,646 คน สามารถผลิตบัณฑิตได้ราว 1 ล้านคนต่อปี

ระบบการศึกษาในเวียดนาม

3. การศึกษาระดับสูงขึ้นไป

2. การศึกษาระดับโรงเรียน

1. การศึกษาก่อนวัยเรียน

ที่มา : MOET, Vietnam

บทบาทของระบบการศึกษา

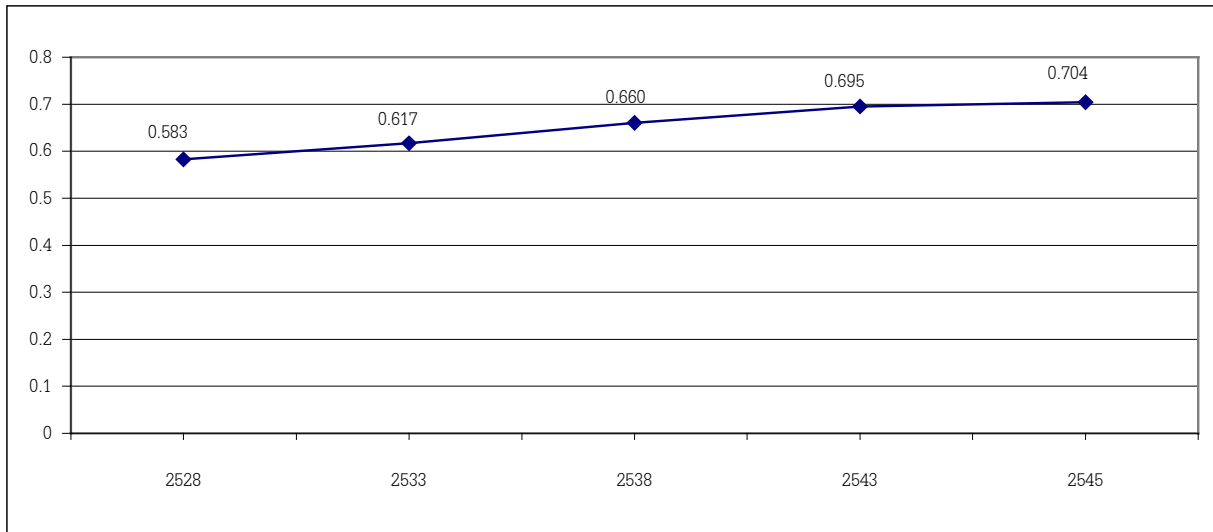
นอกจากการให้ความรู้แก่ประชากรเวียดนามอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันแล้ว ระบบการศึกษายังมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของเวียดนาม ดังนี้

➤ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

ในช่วงที่ผ่านมาเวียดนามประสบความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และลดปัญหาความยากจน ดังเห็นได้จากสัดส่วนครัวเรือนที่ยากจนของเวียดนามลดลงจากร้อยละ 30 ในปี 2535 เหลือร้อยละ 10 ในปี 2543 ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการทุ่มเงินลงทุนจำนวนมากในการพัฒนาระบบการศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสะท้อนให้

เห็นได้จากดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index : HDI)¹ ที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2528 จนมาอยู่ที่อันดับ 108 จาก 177 ประเทศ ในปี 2548 เทียบกับอันดับ 112 ในปี 2547 นอกจากนี้ ยังพบว่าดัชนี HDI ของเวียดนามอยู่ในระดับสูงกว่าประเทศที่มีรายได้เฉลี่ยใกล้เคียงกับเวียดนาม จึงอาจกล่าวได้ว่า มาตรฐานการครองชีพของเวียดนามสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ดัชนี HDI ของเวียดนาม

ที่มา : UNDP

➤ แหล่งผลิตแรงงานมีฝีมือ

เวียดนามสามารถพัฒนาระบบการศึกษาระดับสูงหรือระดับอุดมศึกษาได้ค่อนข้างดี ทำให้แรงงานที่จบการศึกษาในระดับดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้ดีในระดับหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาภาคการผลิตของเวียดนาม ตลอดจนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งช่วยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้

➤ บทบาทสำคัญในการต่อยอดเทคโนโลยีของประเทศ

สถาบันการศึกษาในเวียดนามมีบทบาทอย่างมากในการบ่มเพาะแรงงานที่มีทักษะ เช่น นักวิจัย ให้แก่สถาบันวิจัยสาขาต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อภาคการผลิตของประเทศ โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรมและป่าไม้ ดังเห็นได้จากพื้นที่เพาะปลูกข้าวจำนวนมากบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Makong River Delta) ซึ่งมีการประมาณการว่าพันธุ์ข้าวที่ปลูกจรร้อยละ 80 ของพันธุ์ข้าวทั้งหมดมาจาก Rice Institute of Mekong River Delta ซึ่งเป็น

¹ เป็นดัชนีภายใต้โครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme : UNDP) ที่ใช้วัดความสำเร็จของประเทศต่าง ๆ ในการพัฒนามนุษย์ โดยคำนึงถึงมาตรฐานการครองชีพ สุขภาพ และการศึกษา เป็นสำคัญ

หน่วยงานหลักของเวียดนามในการปรับปรุงและเพาะข้าวพันธุ์ดี รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการผลักดันการส่งออกข้าวของเวียดนามให้สามารถไต่ระดับขึ้นไปสู่การเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่อันดับ 2 ของโลก รองจากไทย

นอกจากนี้ ยังมี Institute of Southern Fruit Trees ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขยายพันธุ์พืช พร้อมทั้งเป็นสื่อกลางในการให้ความรู้ด้านเทคนิคการปลูกพืชแก่เกษตรกร ทั้งนี้ ระบบการศึกษาของเวียดนามไม่เพียงสร้างบุคลากรเพื่อรองรับการพัฒนาภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังเกื้อหนุนให้เวียดนามสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศในทวีปแอฟริกาภายใต้โครงการขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations : FAO) โดยการส่งนักวิจัยไปแนะนำวิธีการปลูกข้าวและพืชอื่น ๆ แก่ชาวพื้นเมือง ซึ่งเวียดนามประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว

แนวทางการพัฒนาระบบการศึกษาในอนาคต

เพื่อให้การพัฒนาระบบการศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลเวียดนามจึงจัดทำแผนพัฒนาระบบการศึกษาแห่งชาติในระยะยาวที่เรียกว่า National Education for All (EFA) โดยเน้นการปฏิรูปและพัฒนาระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงปี 2546-2558 ครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษานอกโรงเรียน และการฝึกอบรม มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับให้มีมาตรฐาน การกระจายโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นให้ครอบคลุมทั่วประเทศ การพัฒนาระบบการจัดการด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสม เป็นต้น ขณะเดียวกันรัฐบาลเวียดนามได้ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาและปรับปรุงระบบการศึกษาระดับสูงให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจัดการภายในสถาบันการศึกษา และสร้างกลไกเชื่อมโยงการสอน การวิจัย ระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคการผลิตเข้าด้วยกัน เพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนที่ขาดความเชื่อมโยงกับการวิจัยและพัฒนากันอย่างสิ้นเชิง รวมทั้งเพิ่มการลงทุนด้าน R&D ในมหาวิทยาลัยให้มากขึ้น ทั้งนี้ รัฐบาลเวียดนามได้ตั้งเป้าหมายเพิ่มจำนวนนักศึกษาต่อประชากร 10,000 คน จาก 140 คน ในปี 2548 เป็น 200 คน ในปี 2553 และ 300 คน ในปี 2563

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในเวียดนามที่ขยายตัวอย่างก้าวกระโดดในช่วงที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นผลจากความเชื่อมั่นของนักลงทุนที่มีต่อคุณภาพแรงงานชาวเวียดนาม ซึ่งมีความขยันขันแข็ง กระตือรือร้น และมีความคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานเดิม ขณะเดียวกันการให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องกับการพัฒนาระบบการศึกษาของเวียดนามมีส่วนสำคัญที่ช่วยผลักดันให้แรงงานชาวเวียดนามมีความรู้ความสามารถจนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตานักลงทุนได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ ระบบการศึกษายังช่วยเกื้อหนุนการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของเวียดนามที่นำมาซึ่งรายได้เงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมากในแต่ละปี อย่างไรก็ตาม เวียดนามยังต้องดำเนินการพัฒนาระบบการศึกษาต่อไป เพื่อผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เวียดนามสามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตต่อไปอย่างยั่งยืน

ในระยะยาว ประเด็นดังกล่าวนับเป็นอีกหนึ่งความท้าทายของเวียดนามในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกลไกการเรียนรู้จากระบบการศึกษา

ส่วนวิเคราะห์เศรษฐกิจ ฝ่ายวิชาการ
กันยายน 2549